

सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्त कार्यान्वयनको अनुगमन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५

प्रस्तावना : नेपालको संविधानको धारा १५८ को उपधारा (६) को खण्ड (ख) बमोजिम मुद्दा मामिलाका रोहमा सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयन भए वा नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने वा गराउने व्यवस्थालाई प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि महान्यायाधिवक्ताबाट यो निर्देशिका बनाइएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यो निर्देशिकाको नाम “सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्त कार्यान्वयनको अनुगमन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५” रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका तुरुन्त लागू हुनेछ ।¹

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यो निर्देशिकामा,-

(क) “सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्त” भन्नाले न्याय निरोपणको क्रममा सर्वोच्च अदालतले कानूनको व्याख्या गरी प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्त सम्भन्नु पर्दछ ।

(ख) “केन्द्रीय निकाय” भन्नाले प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय लगायत नेपाल सरकारका मन्त्रालय, संवैधानिक निकाय र संविधान र कानूनले स्थापना गरेका केन्द्रीय तहका सरकारी एवम् सार्वजनिक निकाय सम्भन्नु पर्दछ ।

(ग) “समन्वय समिति” भन्नाले फौजदारी कार्यविधि (संहिता) ऐन, २०७४ को दफा १९४ बमोजिमको समन्वय समिति सम्भन्नु पर्दछ ।

(ङ) “शाखा” भन्नाले महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको न्यायिक सिद्धान्त अनुगमन शाखा सम्भन्नुपर्दछ ।

३. अभिलेख राख्ने : (१) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको न्यायिक सिद्धान्त अनुगमन शाखाले सर्वोच्च अदालतसँग समन्वय गरी सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको विवरण प्राप्त गरी अनुसूचीमा-१ मा उल्लिखित ढाँचामा लगत अभिलेख राख्नेछ ।

¹मिति २०७५ साल चैत्र २६ गतेदेखि लागू भएको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विवरण अध्यावधिक गरी त्यस्ता व्याख्या वा सिद्धान्त प्रतिपादन भएका आदेश वा फैसलाको प्रतिलिपि सहित कार्यान्वयनका लागि आदेश जारी भएको केन्द्रीय निकाय वा कार्यालय र प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा समेत पठाउनु पर्नेछ ।

४. कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिने : (१) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा नियमितरूपमा सम्बन्धित निकाय वा कार्यालयसँग जानकारी लिई अभिलेखमा विवरण अध्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले सम्बन्धित निकायका प्रतिनिधिसँग आवश्यक छलफल गर्न सक्नेछ ।

५. लगत कट्टा गर्ने : (१) सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादन भएका व्याख्या वा कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयन भएको जानकारी प्राप्त भएपछि सोको विवरण खुलाई महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा रहेको लगत कट्टा गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगत कट्टा गरिएको जानकारी सर्वोच्च अदालत र फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालयलाई दिनु पर्नेछ । ।

६. न्यायिक सिद्धान्त अनुगमन शाखाको जिम्मेवारी : (१) सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने कार्यका लागि महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा न्यायिक सिद्धान्त अनुगमन शाखा रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको शाखामा तोकिए बमोजिमका सरकारी वकील तथा अन्य कर्मचारी रहनेछन् ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको शाखाले देहाय बमोजिमका कार्य गर्नेछ :-

(क) मुद्दा मामिलाको रोहमा सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तसँग सम्बन्धित फैसला वा आदेश प्राप्त गरी लगत अभिलेखीकरण गर्ने,

(ख) खण्ड (क) बमोजिम अभिलेखीकरण गर्दा कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादित कानूनी सिद्धान्तको प्रकृति अनुसार अभिलेख व्यवस्थित गर्ने,

(ग) मुद्दा मामिलाको रोहमा सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकायलाई आदेश वा फैसलाको प्रतिलिपि सहित कार्यान्वयनका लागि लेखी पठाउने र सोको जानकारी सम्बन्धित मन्त्रालय तथा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयमा पठाउने,

(घ) सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी पाएका निकायबाट आदेश वा फैसला कार्यान्वयनका सम्बन्धमा भए गरेका निर्णय र कार्यान्वयनको अवस्थाको आवधिक जानकारी लिई अभिलेख अध्यावधिक गरी राख्ने,

(ङ) सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्थाबारे नेपाल सरकार तथा सम्बन्धित निकायबाट प्राप्त जानकारी सर्वोच्च अदालतमा पठाउने,

(च) महान्यायाधिवक्ताको वार्षिक प्रतिवेदनमा सर्वोच्च अदालतले गरेको कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्थाको वार्षिक प्रतिवेदन शाखालाई उपलब्ध गराउने,

(छ) फैसला कार्यान्वयनका सम्बन्धमा कार्य गर्ने अन्य निकायसँग समन्वय गरी सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउने,

(ज) सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादन भएका कानूनी सिद्धान्त र आदेश कार्यान्वयनको बारेमा गरिएको अनुगमनबाट कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीले कार्यान्वयनमा अनुचित ढिलाइ वा लापरवाही गरेको देखिएमा आवश्यक कारवाहीका लागि दफा ६ बमोजिमको अनुगमन समिति समक्ष पेश गरी निर्देशन भए अनुसार गर्ने,

(झ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

६. अनुगमन समिति : (१) सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्थाका बारेमा अनुगमन गर्नका लागि देहाय बमोजिमको अनुगमन समिति रहनेछ :

(क) नायब महान्यायाधिवक्ता, मानव अधिकार संरक्षण, कानूनी राय तथा सुशासन
विभाग -संयोजक

(ख) सहन्यायाधिवक्ता, मानव अधिकार संरक्षण, सुशासन तथा न्यायिक सिद्धान्त
अनुगमन महाशाखा -सदस्य

(ग) सहसचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, - सदस्य

(घ) सह रजिष्ट्रार, सर्वोच्च अदालत, अनुगमन तथा निरीक्षण महाशाखा -सदस्य

(ड) महानिर्देशक, फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालय - सदस्य

(च) उपन्यायाधिवक्ता, न्यायिक सिद्धान्त अनुगमन शाखा -सदस्य

(छ) संयोजकले तोकेको महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको सरकारी वकील -सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठक कम्तीमा दुई महिनामा एक पटक बस्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(४) समितिको बैठक संयोजकले तोके अनुसार सदस्य सचिवले बोलाउनेछ ।

(५) समितिका संयोजक तथा सदस्यहरूले नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड अनुसारको बैठक भत्ता पाउनेछन् ।

७. अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) दफा ६ बमोजिम गठन हुने अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ : :

(क) सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको समीक्षा गर्ने,

(ख) सम्बन्धित केन्द्रीय निकाय वा पदाधिकारीहरूसँग सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयन बारेमा समन्वय गर्ने,

(ग) सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनका लागि समय सीमा तोकिएकोमा निर्धारित समय सीमा भित्रै आदेश कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्ने,

(घ) सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनमा जटिलता देखिएमा सोको समाधानका लागि महान्यायाधिवक्ता समक्ष पेश गर्ने र प्राप्त निर्देशन बमोजिम गर्ने,

(२) अनुगमन समिति वा सो समितिले तोकिएको अधिकृतले सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्थाका बारेमा सम्बन्धित निकायमा गई आवश्यक सूचना र जानकारी लिन सक्नेछ ।

८. सरोकारवाला निकायसँगको परामर्श : (१) सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्थाका बारेमा सम्बन्धित निकाय एवम् पदाधिकारीसँग महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलबाट वर्षमा कम्तीमा दुई पटक छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको छलफल कार्यक्रमको प्रतिवेदन महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सर्वोच्च अदालत र फैसला कार्यान्वयन निर्देशनालयमा समेत पठाउनु पर्नेछ ।

९. समन्वय समितिमा छलफल गरिने : (१) अपराध अनुसन्धान एवम् अभियोजन लगायत फौजदारी न्याय प्रशासन समेतका सान्दर्भिक विषयमा सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्त, जारी भएका आदेशहरु र न्यायिक टिप्पणीको कार्यान्वयनका लागि समन्वय समितिमा छलफल गर्न आवश्यक देखिएमा महान्यायाधिवक्ताको निर्देशन अनुसार समन्वय समितिको बैठकमा पेश गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेश भएका विषयमा समन्वय समितिले छलफल गरी कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

१०. वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश गरिने : सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको कार्यान्वयनको अवस्था सम्बन्धी विवरण महान्यायाधिवक्ताको वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश गरिनेछ ।

अनुसूची-१

सर्वोच्च अदालतले गरेका कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेका कानूनी सिद्धान्तको लगत अभिलेख

सि.नं.	निवेदक । वादी	विपक्षी। प्रत्यर्था। प्रतिवादी	मुद्दा नम्बर	आदेश वा फैसला मिति	आदेशको संक्षिप्त विवरण	आदेश कार्यान्वयन गर्ने निकाय	आदेश प्राप्त मिति	आदेश कार्यान्वयनका लागि पठाइएको विवरण	आदेशको कार्यान्वयनको अवस्था	कैफियत